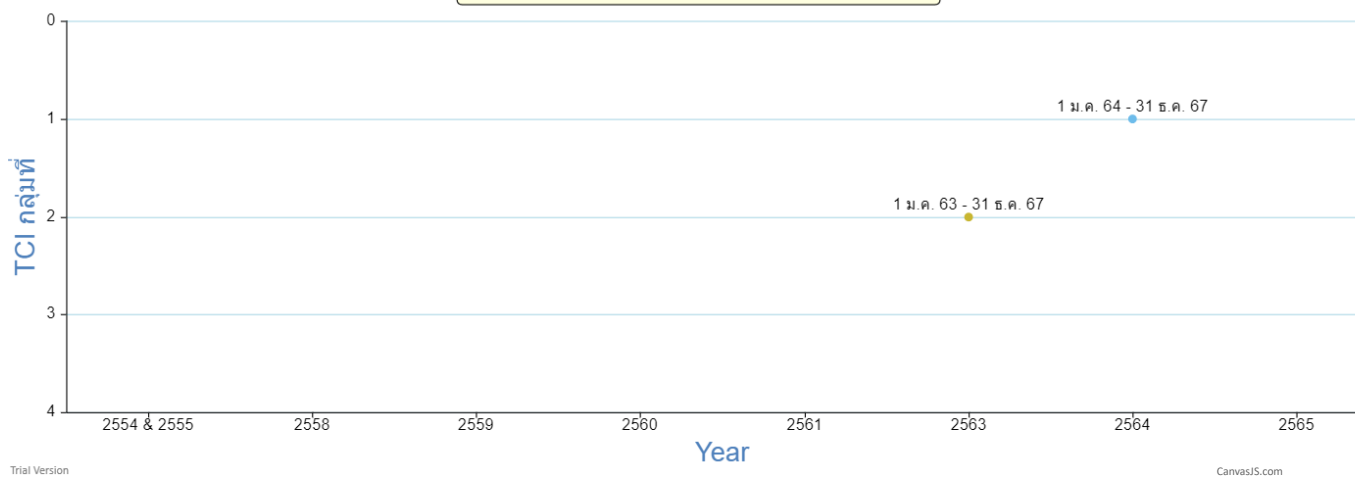

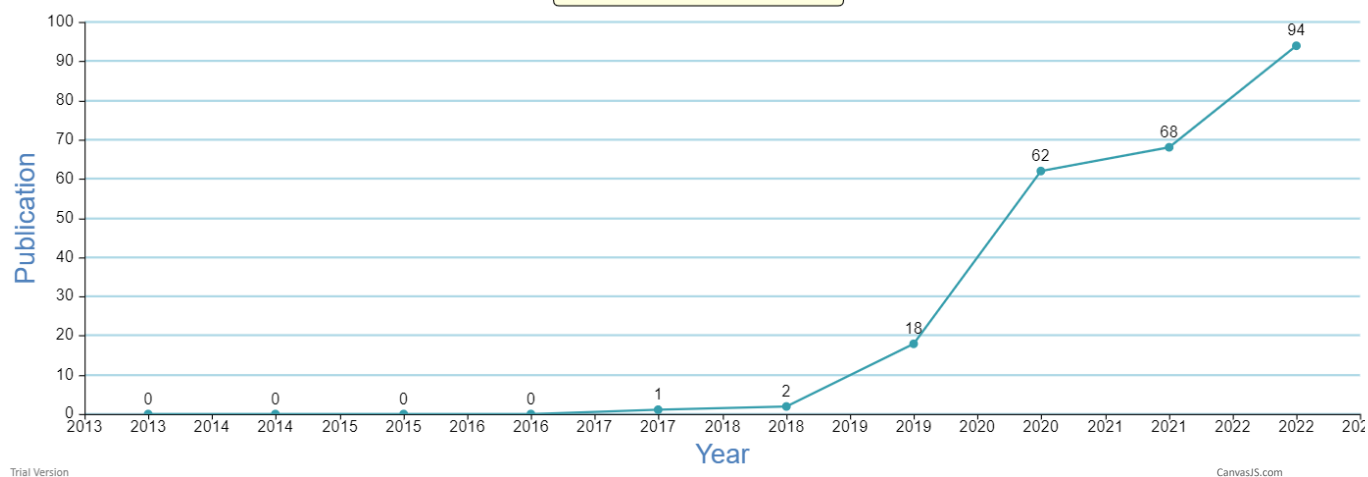
รายละเอียดของวารสาร

ชื่อวารสาร : วารสารศิลปการจัดการ
Journal Name : Journal of Arts Management
ชื่อบรรณาธิการ : พศ.ดร.สมชาย ดำเนิน
ชื่อย่อของวารสาร :
Abbreviation Name : JAM
ISSN :
E-ISSN : 2630-0427
ที่อยู่สำหรับการติดต่อ : สำนักงานกองบรรณาธิการ146/3 ซอยรามคำแหง 112 แขวงสะพานสูง เขตสะพานสูง กรุงเทพมหานคร 10240
เจ้าของ : มูลนิธิธรรมากิวัฒน์ / Foundation of Globalization Fairness
จำนวนฉบับต่อปี : 4
Email : journaljam2017@gmail.com
Website : <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jam>
TCI กลุ่มที่ : 1
สาขาหลักของวารสาร : Social Sciences
สาขาย่อยของวารสาร : Arts and Humanities / Business, Management and Accounting / Social Sciences
หมายเหตุ :

กลุ่มของวารสารในฐานข้อมูล TCI

Publication 10 Years

29 สิงหาคม 2565

เรื่อง ตอบรับการตีพิมพ์บทความวิจัยในวารสารศิลปการจัดการ

เรียน อาจารย์ ผกามาศ ประเท้ง และคณะ

ตามที่คุณเขียนได้ส่งบทความวิจัย เรื่อง “การศึกษาโรคหรืออาการและวิธีการรักษาในคัมภีร์กระษัตริย์ที่ปรากฏในตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5 เล่ม 1” เพื่อตีพิมพ์ในวารสารศิลปการจัดการ

กองบรรณาธิการขอแจ้งให้ทราบว่า บทความของท่านได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จำนวน 3 ท่าน และจะได้รับการตีพิมพ์ใน วารสารศิลปการจัดการ ปีที่ 6 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม - ธันวาคม 2565) ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

อนึ่ง วารสารศิลปการจัดการ ได้ผ่านการประเมินคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) โดยได้การจัดให้อยู่ใน กลุ่มที่ 1: วารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพของ TCI (จนถึง 31 ธันวาคม 2567)

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

(ผศ.ดร.สมชาย ดำเนิน)

บรรณาธิการวารสารศิลปการจัดการ

สำนักงานกองบรรณาธิการ

146/3 ซอยรามคำแหง 112 แขวงสะพานสูง เขตสะพานสูง

กรุงเทพมหานคร 10240

บรรณาธิการ โทร.0848282036

Email: journaljam2017@gmail.com

ISSN: 2630-0427 (online)

การเผยแพร่ <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jam>

การศึกษาโรคหรืออาการและวิธีการรักษาในคัมภีร์กระษัย
ที่ปรากฏในตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5 เล่ม 1

A Study of Diseases or Symptoms and Treatment Procedures
in The Krasai Scripture, Which Appears in Textbook of Medicine,
Royal Issue of Rama V, Volume 1

¹พกามาศ ประแท้ง, ²สุภาพร วิสูงเร, ³กัญญารัตน์ เดือนหงาย

⁴ศุมาลิน ดีจันทร์ และ ⁵นวรรตน์ มีชัย

¹Pakamas Paratang, ²Supaporn wisungre, ³Kanyarat Duenngai

⁴Sumalin Deechan and ⁵Nawarat Meechai

สาขาวิชาการแพทย์แผนไทย คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

Faculty of Science and Technology, Phetchabun Rajabhat University, Thailand

Email: Phakamas.p@pcru.ac.th

Received July 4, 2022; Revised August 16, 2022; Accepted August 29, 2022

บทคัดย่อ

การศึกษาโรคหรืออาการและวิธีการรักษาในคัมภีร์กระษัยที่ปรากฏในตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5 เล่ม 1 เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพที่ทำการศึกษาจากการบันทึกไว้ในตำราสมัยก่อน โดยเริ่มจากศึกษาและถอดบทความที่ถูกบันทึกไว้อย่างละเอียด จากนั้นได้ประมวลจัดจำแนกองค์ความรู้ทั้งโรคและอาการตามคำนิยามที่กำหนดไว้ พร้อมทั้งวิธีการรักษาโรคจากคัมภีร์กระษัย

ผลการศึกษาพบว่า โรคและอาการทางการแพทย์แผนไทยในคัมภีร์กระษัยจากตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5 เล่ม 1 มีจำนวน 22 โรค 4 อาการ และมีวิธีการรักษาด้วยยา จำนวน 79 ตำรับ ซึ่งผลจากการศึกษานี้ นับเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีต่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางการแพทย์แผนไทยที่ถูกบันทึกไว้ในตำราที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาและยังสามารถนำมาพัฒนาต่อยอดเป็นแนวทางในการวิจัยโรคและอาการทางแพทย์แผนไทยในระบบบริการด้านสาธารณสุข นำไปสู่ทางเลือกที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพในการดูแลสุขภาพของประชาชนต่อไป

คำสำคัญ: โรค; อาการ; กระษัย; การแพทย์แผนไทย

Abstract

A study of diseases or symptoms and treatment procedures in the Krasai scripture, which appears in the Textbook of Medicine, Royal Issue of Rama V, Volume 1, was a qualitative investigation based on the study recorded in old textbooks. The comprehensive analysis and transcription of the recorded data was the first step in this study. Then, using the processed data from the study, they categorize the knowledge according to a defined definition and the Krasai scripture's procedures for curing diseases.

The results showed that traditional Thai medicine had 22 diseases, 4 symptoms, and 79 pharmacological therapy formulas in the Krasai scripture from the Royal Textbook of Medicine, Rama V, Volume 1. This study's findings provide an excellent beginning point for the development of Thai traditional medical knowledge, which has been documented in textbooks passed down from generation to generation. It can also be used as a guideline for exploring diseases and symptoms of Thai traditional medicine in the public health service system. As a result, there will be more options for public health care that are both diverse and effective.

Keywords: Disease; Symptom; Krasai; Thai Traditional Medicine

บทนำ

ในปัจจุบันประเทศไทยได้มีระบบบริการสุขภาพที่อิงอยู่กับการแพทย์แผนปัจจุบันเป็นการแพทย์ระบบหลักของประเทศเพียงระบบเดียว ซึ่งครอบคลุมการให้บริการสุขภาพของประชาชนทั่วประเทศเป็นจำนวนมาก ทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น แต่การดูแลรักษาสุขภาพของประชาชนทั่วประเทศไทยที่มีจำนวนมากนั้นก็ประสบปัญหาในด้านของการให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างไม่ทั่วถึง ส่งผลให้ประชาชนเข้าถึงการใช้บริการทางด้านสุขภาพที่ดีได้น้อย แต่ในทางตรงกันข้ามงบประมาณในการดูแลสุขภาพของประเทศกลับมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นทุกๆ ปีอย่างต่อเนื่อง ทำให้รัฐบาลต้องหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาในระบบบริการสุขภาพที่เกิดขึ้น ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อความเป็นอยู่และการดำรงชีวิตของคนไทย โดยได้มองเห็นศักยภาพของแพทย์แผนไทย และยังให้ความสนใจที่จะนำกรรมวิธีการรักษาด้วยการแพทย์แผนไทยมาช่วยเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการดูแลสุขภาพของคนไทย จึงได้มีการกำหนดนโยบายต่างๆ มาสนับสนุนการแพทย์แผนไทย ดังปรากฏในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ที่เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศตามมาตรา 55 ที่รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึงเสริมสร้างให้ประชาชน มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการส่งเสริมและการป้องกันโรค และส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทยให้เกิด

ประโยชน์สูงสุด จะเห็นได้ว่าการแพทย์แผนไทยกำลังได้รับความสนใจทั้งจากรัฐบาลที่นำมาใช้ในการพัฒนาประเทศ และจากประชาชนที่มีความตื่นตัวที่รัฐบาลสนับสนุนภูมิปัญญาดั้งเดิมในด้านการแพทย์แผนไทยและสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ในการผลักดันให้เศรษฐกิจของประเทศให้ดีขึ้น และนอกจากนั้นตามพระราชบัญญัติวิชาชีพการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2556 ได้ให้นิยามการแพทย์แผนไทย หมายความว่า กระบวนการทางการแพทย์เกี่ยวกับการตรวจ วินิจฉัย บำบัด รักษา หรือป้องกันโรค หรือส่งเสริมและฟื้นฟูสุขภาพของมนุษย์ การผดุงครรภ์ การนวดไทย โดยอาศัยความรู้หรือตำราที่ได้ถ่ายทอดและพัฒนาสืบต่อกันมา ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ของแพทย์แผนไทยวิชาชีพที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่กำหนดไว้

จากสถานการณ์และแนวโน้มข้างต้นได้มีการให้ความสนใจและส่งเสริมวิชาชีพแพทย์แผนไทยที่อยู่ภายใต้การกำหนดของกฎหมายและการส่งเสริมของรัฐบาลที่ให้ประชาชนเข้าถึงการบริการของแพทย์แผนไทย เพื่อเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการดูแลสุขภาพให้แก่ประชาชน แต่มองย้อนมาดูที่องค์ความรู้ของการรักษาโรคหรืออาการของวิชาชีพแพทย์แผนไทยเป็นเพียงภูมิปัญญาที่มีการส่งผ่านประสบการณ์ของหมอไทยในอดีตที่รวบรวมการดูแลรักษาโรคในสมัยก่อนและบันทึกไว้ในตำราแพทย์แผนไทยเท่านั้น ดังที่ปรากฏไว้ในตำราต่างๆ อาทิเช่น ตำราโอสถพระนารายณ์ ตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ ตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5 เป็นต้น แต่ภายในตำราเป็นเพียงการบันทึกประสบการณ์ที่ผ่านการลองผิดลองถูกและสืบทอดต่อกันมาเป็นภูมิปัญญาการดูแลสุขภาพของหมอไทย จึงสะท้อนให้เห็นจุดอ่อนของระบบการแพทย์แผนไทย คือ ยังขาดการพัฒนาในส่วนขององค์ความรู้ที่ไม่สามารถรู้ชื่อโรค อาการ สาเหตุและการรักษาโรคที่ทำการรักษาได้อย่างชัดเจน จึงก่อให้เกิดปัญหาทำให้วิชาชีพแพทย์แผนไทยไม่สามารถอธิบายโรคที่สามารถรักษาให้กับผู้ป่วยได้อย่างเข้าใจและชัดเจน

ดังนั้น จึงได้หาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการให้ความสนใจที่จะศึกษา และคัดกรองชื่อโรค อาการ สมุฏฐานการเจ็บป่วยหรือสาเหตุของการเจ็บป่วย และวิธีการรักษาในตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5 เล่ม 1 ที่ปรากฏในคัมภีร์กระษัย เพื่อเป็นฐานข้อมูลให้กับแพทย์แผนไทย และผู้ที่สนใจในการศึกษาดำรงอาชีพแพทย์แผนไทยสมัยเก่าให้เกิดความสะดวกในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลโรคที่ถูกบันทึกไว้ในคัมภีร์โบราณได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษา ถอดบทความ ประมวลโรคหรืออาการ และการรักษาในคัมภีร์กระษัยที่ปรากฏในตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5 เล่ม 1

การทบทวนวรรณกรรม

1. ความหมายของโรคและอาการทางการแพทย์แผนไทย

ยงยุทธ ชูชัยเจริญ (Choochaicharean, 2004) ได้อธิบายคำว่า “โรค” มาจากภาษาบาลี เรียกว่า “โรโค” หรือ “โรคาคา” ความหมายซึ่งบันทึกไว้ในคัมภีร์วิสุทธิมรรคว่าผู้ที่ เป็นโรคจะมีการแสดงของธาตุ 4 พิการ (พิการ หมายถึง การผันแปรหรือผิดแปลกแตกต่างไปจากธรรมชาติหรือปกติ) การพิจารณาว่าธาตุใด ในธาตุ 4 พิการ กำเริบ หรือหย่อน โดยการซักถาม การตรวจร่างกายและการสังเกต จากอาการเจ็บป่วยของ ผู้ป่วย จากนั้นจึงวินิจฉัยถึงสมุฏฐานของโรคหรือที่ต้งแรกเกิดของโรค มูลเหตุของโรค

จากการศึกษาดารการแพทย์แผนไทยพบว่า ไม่มีการจดบันทึกความหมายของโรคหรืออาการไว้ อย่างชัดเจน มีเพียงแต่ข้อมูลของรายละเอียดที่เกี่ยวกับโรคและอาการ และยังมีกรรู้จักชื่อโรคดังที่ ปรากฏไว้สามารถสรุปได้ ดังนี้ ในการระบุชื่อของโรคมาจากการที่หมอทำการรักษาได้ให้ชื่อกำหนดไว้ ที่ เกิดจากการสมมุติขึ้นมาและเรียกชื่อตามธาตุที่แปรปรวนไปทั้งกำเริบ หย่อน พิการ เช่น โรคโลหิตดังพิการ โรคมุตตงพิการ โรคทันตาพิการ เป็นต้น และโรคที่เรียกตามฐานที่ตั้งของโรคเบญจอินทรี เช่น จักขุโรค โรคเกิดขึ้นที่ตา โสตรโรค โรคเกิดขึ้นที่หู ฆานโรค โรคเกิดขึ้นที่จมูก ชิวหาโรค โรคเกิดขึ้นที่ลิ้น กายโรค โรคเกิดขึ้นที่ตาย ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ 2 ชนิด คือ พหิทธโรค เป็นโรคที่เกิดขึ้นภายนอกกาย และอันตรโรค เป็นโรคที่เกิดขึ้นภายในกาย

จากการศึกษาการประมวลโรคหรืออาการที่ปรากฏในตำราการแพทย์แผนไทย โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อการประมวลโรค หรืออาการเจ็บป่วยที่ปรากฏในตำราการแพทย์แผนไทย และได้ให้ นิยามของคำว่า “โรค” หมายถึง ชื่อการเจ็บป่วยที่มีชื่อเรียกจำเพาะ และมีข้อมูลอาการหรืออาการ แสดงที่บ่งชี้ได้ถึงการเจ็บป่วยอย่างชัดเจน ส่วนคำว่า “อาการ” หมายถึงชื่ออาการเจ็บป่วยซึ่งอาจ ปรากฏเป็นคำ ๆ เดียวหรือปรากฏเป็นข้อมูลกลุ่มอาการที่มีลักษณะความผิดปกติใกล้เคียงกันหรือไป ในทางเดียวกัน (Suksomsong, 2019) จะเห็นได้ว่ามีเพียงการประมวลโรคหรืออาการเจ็บป่วย และทำ การตรวจสอบความซ้ำซ้อนของชื่อโรคหรืออาการของตำราการแพทย์แผนไทยเท่านั้น แต่ยังไม่มีการ เชื่อมโยงถึงสาเหตุหรือสมุฏฐานการเจ็บป่วย อาการเจ็บป่วย และการรักษาโรคที่ถูกบันทึกไว้ในตำรา การแพทย์แผนไทยในสมัยก่อน

ในส่วนของการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับความหมายของโรคและอาการทางการแพทย์แผน ไทย ผู้วิจัยได้นำความหมายและคำอธิบายเกี่ยวกับความหมายของโรคและอาการไปปรับใช้ใน ผลการวิจัย เพื่อช่วยในการพิจารณาแยกโรคและอาการเจ็บป่วยได้อย่างชัดเจน

2. การบันทึกโรคและอาการทางการแพทย์แผนไทยในตำราการแพทย์แผนไทย

จากการศึกษาในตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5 เล่ม 1 ได้บันทึกโรคหรืออาการไว้ มากมายหลายประการที่ได้จากการสะสมประสบการณ์ของหมอในสมัยก่อน จึงได้ยกตัวอย่างการ บันทึกไข้หวัดใหญ่ ความว่า “อันว่าคนไข้ทั้งหลายใด เมื่อจะเปนไข้ นั้น ชื่อว่าหวัดใหญ่ ให้จับสัปดาห์ร้อน

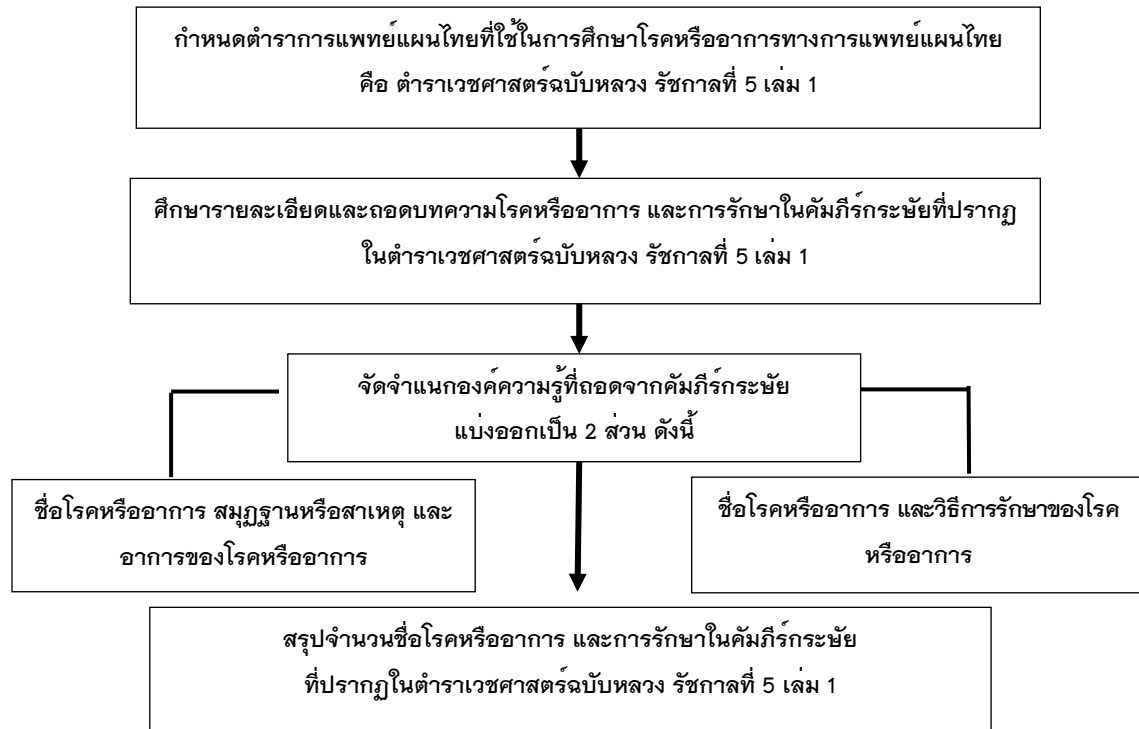
สท้านหนาว ให้ปวดศีรษะให้ไอให้จาม น้ำมูกตกเป็นกำลัง ให้ตัวร้อนให้อาเจียนให้ปากแห้งปากเปรี้ยว ปากขมกินเข้าไม่ได้ แล้วแปรไปให้อาเจียนเป็นกำลังแลทำพิศม์ คอแห้งปากแห้งเพดานแห้งจะหมูกแห้งน้ำ หมูกแห้งไม่มี บางทีกะทำให้น้ำมูกไหล บางทีแปรไปให้ย่อยเป็นกำลัง เหตุดังนี้เพราะว่ามันสมองนั้น เหลวออกไปหยดออกจากนาสิกทั้งสองข้าง หยดลงไปปะทะกับสอเสมหะ จึงให้ไปแก้มิพัง แปรไปเป็นฤษ ควบคุมครองครือดีไอ และมีเจตประการจะบังเกิด อันว่าคนไข้ทั้งหลายยั้งก็ดี เมื่อแพทย์วางยามิพังแล้ว อันว่า ความตายแก่คนไข้ นั้น แท้จริง” (Fine Arts Department, 1999)

จะเห็นได้ว่าการบันทึกมีเพียงชื่ออาการเจ็บป่วย อาการเจ็บป่วย ซึ่งเป็นการบันทึกตามอาการที่ หมอเจอกับผู้ป่วยจริง ๆ จึงทำให้อาการที่ปรากฏมีหลายอาการและเป็นภาษาสมัยเก่าที่ยากต่อการอ่าน ของผู้คนสมัยปัจจุบัน และทำให้ผู้ป่วยไม่เข้าใจการรักษาอาการเจ็บป่วยของแพทย์แผนไทยได้ แต่ใน ปัจจุบันยังมีกระแสที่นิยมการรักษาด้วยกรรมวิธีการแพทย์แผนไทยอยู่จึงทำให้แพทย์แผนไทยจะต้อง ตระหนักการพัฒนาการรักษาต่อไป

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ภัทรพล แสงเงิน (Sangngern, 2021) ทำการศึกษาเปรียบเทียบตำรับยาในตำรายัดใหม่พรหม พिरาม จังหวัดพิษณุโลก กับตำรับยาในตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ฉบับหลวง ได้ทำการวิจัยเชิง เอกสารที่เน้นการศึกษาและถอดบทความจากตำรับยาในตำรายาวัตใหม่พรหมพิราม ตำบลดพรหม พिरาม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก ที่ได้บันทึกไว้เมื่อ พ.ศ. 2410 โดยคัดเลือกศึกษาตำรับยา จำนวน 5 ตำรับ ที่มีเนื้อหาข้อมูลครบถ้วน ประกอบด้วย ชื่อตำรับยา ส่วนประกอบ วิธีการปรุงยา วิธีการรับประทาน และสรรพคุณของตำรับยา แล้วนำมาเปรียบเทียบกับตำรับยาที่อยู่ในตำราแพทย์ ศาสตร์สงเคราะห์ฉบับหลวงที่มีความคล้ายคลึงกัน ในคัมภีร์ 6 คัมภีร์ คือ คัมภีร์ปฐมจินดา คัมภีร์ธาตุ วิภังค์ คัมภีร์โกษย คัมภีร์มหาโชตรัต คัมภีร์ชวตาร และคัมภีร์โรคนิทาน ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ตำรับยา พรหมพิตรในตำรายาวัตใหม่พรหมพิรามมีเนื้อหาใกล้เคียงกับตำรายาพรหมพิตรในตำราแพทย์ศาสตร์ สงเคราะห์ฉบับหลวง ได้แก่ คัมภีร์ธาตุวิภังค์และคัมภีร์โรคนิทานที่มีความใกล้เคียงกันมากที่สุด อาจจะมี รายละเอียดบางส่วนที่แตกต่างกันเพียงเล็กน้อย จะเห็นได้ว่าตำรับยาในตำราสมัยก่อนมีเนื้อหาของโรคและ วิธีการรักษาที่คล้ายคลึงกัน แสดงให้เห็นว่าในอดีตองค์ความรู้ของการรักษาด้วยศาสตร์แพทย์แผนไทยก็ได้ การยอมรับจากประชาชนในทุก ๆ พื้นที่ของประเทศไทย

กรอบแนวคิดการวิจัย

1) งานวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งเน้นศึกษาองค์ความรู้ด้านการแพทย์แผนไทยที่เกี่ยวกับองค์ประกอบของโรคหรืออาการทางการแพทย์แผนไทย และได้กำหนดตำราที่จะศึกษา คือ ตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5 เล่ม 1 ซึ่งตำราดังกล่าวแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงการบันทึกองค์ความรู้การรักษาโรคของการแพทย์แผนไทยในสมัยก่อน ดังนี้ (1) การบันทึกอาการเจ็บป่วยของหมอในสมัยก่อน และ (2) องค์ประกอบของโรคหรืออาการ ประกอบด้วย ชื่อโรคหรืออาการ สาเหตุการเจ็บป่วย และวิธีการรักษาตามศาสตร์การแพทย์แผนไทยในสมัยก่อน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการสืบค้นข้อมูลและถอดบทความจากตำรา โดยใช้เครื่องมือในการศึกษาในรูปแบบของโปรแกรมคอมพิวเตอร์และการจัดข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์ โปรแกรม Microsoft Word และ โปรแกรม Microsoft Excel

3) การศึกษาและเก็บรวบรวมรายละเอียดและถอดบทความโรคหรืออาการ สาเหตุการเจ็บป่วย และวิธีการรักษาในคัมภีร์กระษัยที่ปรากฏในตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5 เล่ม 1

4) การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการจัดจำแนกองค์ความรู้ที่ถอดจากคัมภีร์กระษัย ตามคำนิยามของโรคและอาการ พร้อมดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย 1) ชื่อโรคหรืออาการ สมุฏฐานหรือสาเหตุ และอาการของโรค และ 2) ชื่อโรคหรืออาการ และวิธีการรักษา

5) การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย เป็นรูปแบบองค์ประกอบของโรคหรืออาการ ซึ่งสามารถสรุปจำนวนและจัดหมวดหมู่องค์ความรู้ ได้แก่ ชื่อโรคหรืออาการ สาเหตุหรือสมมุติฐานการเกิดโรค อาการ และวิธีการรักษา

ผลการวิจัย

ในปัจจุบันวิชาชีพแพทย์แผนไทยได้รับความนิยมมากขึ้น และทางภาครัฐก็ได้มองเห็นศักยภาพของแพทย์แผนไทยที่จะช่วยให้ระบบบริการสุขภาพของประชาชนให้ดีขึ้นได้ พร้อมทั้งกำหนดนโยบายต่างๆ ที่ช่วยสนับสนุนให้แพทย์แผนไทยได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพของประชาชน ซึ่งตามหน่วยงานต่างๆ ทั้งในส่วนของภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นต่างก็มีแพทย์แผนไทยปฏิบัติหน้าที่อยู่อย่างแพร่หลายและยังได้รับความสนใจจากประชาชนที่จะใช้บริการของแพทย์แผนไทยกันอย่างต่อเนื่อง และในส่วนของการผลิตบุคลากรแพทย์แผนไทยเพื่อได้มาดูแลสุขภาพอาการเจ็บป่วยและให้บริการประชาชนนั้นก็มีสถาบันการศึกษาที่เปิดการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี (พท.บ.) ระดับปริญญาโท (พท.ม.) และปริญญาเอก (พท.ด.) แต่พอมองย้อนกลับไปที่องค์ความรู้การรักษาโรคหรืออาการของวิชาชีพแพทย์แผนไทยจะเป็นภูมิปัญญาที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ของหมอไทยในอดีตและรวบรวมการดูแลสุขภาพจากหมอไทยหลายๆ ท่านไว้ในตำราแพทย์แผนไทยเท่านั้น

เมื่อได้ศึกษาดำราแพทย์แผนไทยและลองปฏิบัติรักษาโรคตามสถานการณ์จริงพบปัญหา คือ ภาษาที่ใช้บันทึก ที่มีคำบางคำรวมถึงประโยคบางประโยคยังเป็นภาษาโบราณในสมัยก่อนทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ยาก และการบันทึกโรคหรืออาการในตำราบางส่วนก็ไม่สามารถนำไปใช้ได้จริงในปัจจุบัน เนื่องจากยุคสมัยมีการเปลี่ยนแปลงและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้โรคหรืออาการเจ็บป่วยของประชาชนก็มีการเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน จากปัญหาดังกล่าวจึงทำให้มีความสนใจที่จะศึกษาดำราแพทย์แผนไทยสมัยก่อนที่มีชื่อว่า ตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวงรัชกาลที่ 5 เล่ม 1 ที่ให้ความสำคัญมุ่งเน้นไปที่คัมภีร์กระษัย ซึ่งเริ่มจากการศึกษาเนื้อหาต่างๆ ในคัมภีร์อย่างละเอียด และถอดบทความออกมาให้เป็นภาษาไทยที่เข้าใจง่ายแล้วจัดจำแนกโรคหรืออาการ สาเหตุการเกิดโรค และการรักษาโรคไว้อย่างชัดเจน ซึ่งให้นิยามคำว่า “โรค” หมายถึง ชื่อการเจ็บป่วยที่มีชื่อเรียกจำเพาะ และมีข้อมูลอาการหรืออาการแสดงที่บ่งชี้ได้ถึงการเจ็บป่วยอย่างชัดเจน ส่วนคำว่า “อาการ” หมายถึงชื่ออาการเจ็บป่วยซึ่งอาจปรากฏเป็นคำ ๆ เดียวหรือปรากฏเป็นข้อมูลกลุ่มอาการที่มีลักษณะความผิดปกติใกล้เคียงกันหรือไปในทางเดียวกัน (Suksomsong, 2019) โดยการถอดบทความโรคหรืออาการของคัมภีร์กระษัยที่ปรากฏในตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5 เล่ม 1 มีจำนวน 46 หน้า

จากการศึกษาและประมวลชื่อโรคหรืออาการ สาเหตุหรือสมมุติฐานการเกิดโรค และการรักษาในคัมภีร์กระษัยตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5 เล่ม 1 ได้แสดงการเรียกชื่อโรคชนิดหนึ่งเรียกว่า

“กระษัย, กระสัย, กระไสย” ซึ่งเป็นคำพ้องเสียงที่มีความหมายการเรียกชื่อโรคเดียวกัน แต่มีอาการที่แตกต่างกัน สามารถจำแนกได้ทั้งหมด 26 จำพวก แต่ในคัมภีร์เวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5 เล่ม 1 ได้บอกรายละเอียดของโรคกระษัย จำนวน 18 โรค และตอนท้ายกล่าวถึงอาการของกระไสย ที่แบ่งตามลักษณะ 4 อาการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

“โรคกระษัย” 18 โรค ได้แก่

1. กระษัยล้น	10. กระสัยล้นกระปือ
2. กระษัยราก	11. กระสัยเต่า
3. กระษัยเหล็ก	12. กระสัยदान
4. กระษัยปู	13. กระสัยท้น
5. กระษัยจุก	14. กระสัยเสียด
6. กระษัยปลาไหล	15. กระสัยเพลิง
7. กระษัยปลาหมอค	16. กระสัยน้ำ
8. กระษัยปลาตุก	17. กระสัยเชือก
9. กระษัยปลวก	18. กระสัยลม

“อาการของกระไสย” ที่แบ่งตามลักษณะ 4 อาการ ได้แก่

1. เตโชกระไสย	3. อาโปกระไสย
2. วาโยกระไสย	4. ปถวีกระไสย

โดยสามารถจัดจำแนกโรค สาเหตุ/สมุฏฐานการเกิดโรค อาการ และการรักษาในคัมภีร์กระษัยที่ปรากฏในตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5 เล่ม 1 จำนวน 18 โรค ดังต่อไปนี้

ชื่อโรค	สาเหตุ/ สมุฏฐานการเกิดโรค	อาการ	ตัวอย่างตำรับยา
1. กระไสยล้น	เกิดเพื่อน้ำเหลือ โดยกำลัง วาโยพัดให้เพน(เป็น)ฟองแล น้ำ	กระทำให้นุทรนั้นล้นขึ้น ลง ถ้า ข้างขึ้นให้แตกอก ถ้าข้างแรมให้ ถ่วงเหนือดั่งจะขาดใจตาย	เอาเปลือกจิวเภา เปลือกผลสำโรง เภา ผักโหมหนามเภา มะกรูด (มะกรูด)ชะมดเภา ผลพิลังกาสาขั้ว (คั่ว) ผลฝ้ายขั้ว(คั่ว) มูลโคเหม็ด (ชะมด) สิ่งละส่วน สมอร่องแรง 2 ส่วน พริกไทย 17 ส่วน ทำเป็นจุน บดทำแท่งละลายน้ำมกรูด(มะกรูด)
2. กระไสยราก	บังเกิดเพื่อลมร่อง	ให้อาเจียนลมเปลา แล(และ)ให้ ล้นอยู่ในอุทรตั้งจ้อจ้อ แล้วให้ตั้ง ไปทั้งกาย ดุจนุกคเณรเอื้อกมา รัดไว้ ให้ผู้นั้นร้องครางอยู่ทั้ง กลางวัน คืน มิได้ขาด ดั่งจะกลัด ใจตาย	เอากระเทียม ผลจันทร์ ดอกจันทร์ กระวาน กานพลู ดีปลี ผลสวาด ผล กะเบา รากเจตมูล สะค้าน รากชะพลู เอาเสมอภาค(เท่าๆ กัน) ทำเป็นจุน บด(บดเป็นผง) ทำแท่งไว้ละลาย (ละลาย)น้ำร้อน
3. กระไสยเหล็ก	บังเกิดขึ้นเพน(เป็น)อุบาติกะ	กระทำให้อุทรวินาศ แล(และ) ท้องน้อยนั้นแรงดุจตั้งแผ่นศิลา แล(และ)จะไหวตัวไปมาก็ได้ครั้น แก่เข้าแขง(แข็ง)ลามขึ้นไปถึงยอ ดอกแล้วให้บริโภคอาหารมิได้ ให้ ปวดชบดังจะขาดใจตาย	จะแกเอาขมิ้นน้อย เปลือกไชเบ็ด (ไชเบ็ด) เปียผู้เภา เขม่าเหล็ก (เหล็ก) เอาเสมอภาคทำเป็นจุน บดละลายน้ำมนาว(มะนาว)
4. กระไสยปู	เพื่อโลหิตคุดกัน มีสันถาน (สันฐาน)ดังปูทะเล(ทะเล)เข้า กินอยู่ในเกาะเข้า(กระเพาะ อาหาร)	กระทำให้อุทรวินาศท้องน้อยเพน (เป็น)กำลัง บริโภคอาหารคบ(คิม) ลงไปเมื่อใดค่อยสงบลง ครั้นสัน อาหารแล้วกระทำให้อุทรวินาศตั้ง กบเกี่ยวกัน ล้นอยู่ตามลำไส้เจบด จะขาดใจตาย	ยาตัดรากลกระไสยปู เอาโกฐสอ โกฐ เขมา โกฐเชียง เทียนขาว เทียนดำ การพลู(กานพลู) ผลเอน(ผลเอ็น) จันทร์ทั้ง 2 สิ่งละส่วน ว่านร้อนทอง เจตมูล ต้องตั้งหัวขวาน สิ่งละ 2 ส่วน ผลสลอดประสะแล้ว 25 ส่วน ทำเป็นจุนไว้แล้วจึงเอาน้ำตาลหม้อ หนัก 4 ตำลึง 2 บาท ละลายด้วย น้ำมะพร้าววนาริเผล 1 โสักระทะ เขี้ยว(เคี้ยว)ให้เพน(เป็น)ยางตุม เอา ยาผงใส่กวนไปอย่าให้ไหม้แต่กอ (พอ)ปั้นได้ กินหนัก 2 โฟ ประจุระ ไสยปูลงลิ้นโทษร้าย
5. กระไสยจุก	บังเกิดขึ้นเพน(เป็น)อุบาติกะ	เดินแทงเข้าไปในเส้น ในเอน(เอ็น) ผ่าให้เพน(เป็น)อาคันตุกวาด แล (และ)ให้เส้นพองขึ้นในท้องให้จุก ให้แตก ดั่งจะขาดใจ ให้นอนคว่ำ ร้องอยู่เพนนิจ จะนอนหงายขึ้นก็ มิได้	แต่งยาตัดรากลกระไสยจุกให้กิน ต่อไป ยาตัดรากลกระไสยจุก เอาเปีย จันเภา 7 เปีย เปียจันเภา 9 เปีย เปียโป่งเภา 11 เปีย เปียลายเภา 13 เปีย เปียพองลมเภา 15 เปีย ชิงแห้ง 2 สลึง ดีปลี 1 บาท พริกไทย 2 สลึง

ชื่อโรค	สาเหตุ/ สมุฏฐานการเกิดโรค	อาการ	ตัวอย่างตำรับยา
			1 บาท ทำจุณบดทำแท่งไว้ละลาย น้ำมะนาวกินตัดรากกระโสมจุกทั้ง ปวง
6. กระโสมปลาไหล	บังเกิดขึ้นเปน(เป็น)อุบัติกะ	กระทำโทษเอาหางนั้นซ่อนลงไป แทงเอาหัวหน้า แลทวารหนัก ทวารเบา แล้วให้ชัฏจุจระ(อุจจาระ) ชัฏปะสวระ(ปัสสาวะ) ให้ปะสวระ (ปัสสาวะ) เหลืองดังขมิ้น บางที แดงดังน้ำฝางต้ม น้ำดอกคำ แล (และ)ตัวกระโสมนั้นพันขึ้นไปตาม ลำไส้ ศีรษะ(ศีรษะ/หัว)หยั่งขึ้นไปถึง ชายตบแลเกาะเข้า(กระเพาะ อาหาร) ถ้าบริโภคอาหารลงไป เมื่อใด ตัวกระโสมนั้นก็รับเอา อาหารทุกเวลา ถ้ามิได้บริโภค อาหารลงไป ตัวกระโสมนั้นก็กัด เอาชายตบ ม้าม เจ็บ(เจ็บ)ปวดยิ่ง นัก บางทีให้เมื่อยขบทุกข้อทุก กระดูก บางทีให้ขนชูชันดุจใช้จับ	แกงยารุกระโสมปลาไหล เอาศีศะ เข้าซ้าสด(หัวเข้าคำ) 1 ตำลึง ไบ่ว่าน หางข้าง 9 ใบ พริกไทย 7 เม็ด ชิง 7 ชิ้น ข่า 7 ชิ้น กะทือ 7 ชิ้น โพล 7 ชิ้น ขมิ้นอ้อย 7 ชิ้น หอม 7 ศีศะ กะ เทียม 7 กลีบ ปลาไหลตัว 1 แกงใส่ กะปิ ปลาร้า ให้ร่อยดีแล้ว จึงเอา ใบปีกนาคราช ผีวมะกรูด มาหั่นใส่ ในแกงยานั้น ให้กินถั่วแกงหนึ่งลง จนเสมหะ ตัวกระโสมขาดออกมาเป นท่อนใหญ่ น้อย ดุจโลหิตเปน(เป็น) ลิ่ม แท่ง ออกมาหายวิเศษนัก
7. กระโสมปลาหมอ	บังเกิดขึ้นเปน(เป็น)อุบัติกะ	กระทำให้จุก แดก ถ้าข้างแรมตัว กระโสมลงไปท้องน้อยแล(และ)หัว หน้า กระทำให้ชัฏจุจระ ปสวระ (ปัสสาวะ) แลให้ผู้นั้นเจ็บ(เจ็บ)ปวด มีความเวทนาเปนกำลัง ให้ปวด ร้องครางอยู่ดังจะขาดใจตาย	เอาแกงยาที่กระโสมปลาไหลนั้นมา วางดูก่อน ถ้ามีพังจึงแต่งยานานนี้ ให้กินต่อไป ยาแก้กระโสมปลาหมอ แต่ยังอ่อนอยู่นั้น เอาปลาหมอ 3 ตัว เอาทั้งเกล็ด(เกล็ด) แล้วเอายาง สลัดไคทาให้ทั่วทั้งตัวปิ้งไฟ ให้ เตรียมแล้วเอามาทำอีก ทำให้ได้ 3 หน ปิ้งไฟให้เตรียมทุกครั้ง จึงแต่ง ยาพริกขิงเหมือนกันกับพริกขิงแกง ยากระโสมปลาไหลนั้น แล้วจึงเอา ปลาหมอ 3 ตัวนั้นตำลงทั้งเกล็ด (เกล็ด) ทำเปน(เป็น)แกงยาให้ดีแล้ว จึงเอาใบเหงือกปลาหมออ่อนมาใส่ ลงเปนผัก กินแก้กระโสมปลาหมอ หายแล
8. กระโสมปลาตุก	เกิดเพื่อโลหิตแลน้ำเหลือง ระคน(ปน/ผสม)กัน	มีจิตวิญญาณดุจดังปลาตุก เกิดขึ้นในเกาะเข้า ถ้าสัตว์จับเอา มดลูก มีสันถาน(สันฐาน)ดังแม่หญิงทรง	ยาแก้กระษัยปลาตุก เอาเปลือก ราชพฤกษ เปลือกตาเสือ ราก ตองแตก พาดโหนดนุ่น พริกไทย ชิง แท่ง กะเทียม(กระเทียม) ผลจันทร์

ชื่อโรค	สาเหตุ/ สมุฏฐานการเกิดโรค	อาการ	ตัวอย่างตำรับยา
		ครรภได้ 7 8 เดือน บางที่แทงไป ซ้าย ขวา ถ้าข้างขึ้นยันไปเอายอด ดอก ให้เจ็บ(เจ็บ)อกต้องลงมิได้ บางที่ให้หอบให้สอ(สะอึก) ถ้า ข้างแรมเลื่อนลงมาอยู่ท้องน้อย แลหัวเหมา บางที่ดำ(ดำ)ลงไป กระดุกหลังหลังตั้งลงไปต้นขาทั้ง สอง	ดอกจันทร์ กระวาน กานพลู ข่า กระ ชาย(กระชาย) กระเทียม ไพล หอม ขมิ้นน้อย กะปิ ปลาดุกอย่างตัวหนึ่ง ปลาร้าปลาสร้อย 5 ตัว ศรียา 20 สิ่งนี้ ทำเป็น(เป็น)แกง แล้วเอาใบมัด กาที่เพสลาด(ใบไม้ที่จวนแก่)นั้นมา หั่นใส่ลงเป็น(เป็น)ผัก กินให้ได้ด้วย แกงหนึ่ง ลงลิ้นโสร้อย
9. กระไสยปลวก	เกิดเพื่อสันตนาฏ	กระทำให้ปวดขาเอาทรวงอกตั้ง จะขาดใจตาย เป็น(เป็น)แล้ว หายไปเดือน 1 2 3 เดือน จึง กลับเป็นมาเล่าแต่เป็น(เป็น)เช่นนี้ หลายครั้งหลายหน ครั้นแก้เข้าทำ ให้ผิวเนื้อซีดแลเผือดผอมแห้งลง มิรู้ทันก็ว่าผีปลวก ผิดกันแต่ที่มี บุพโพแลหาบุพโพมิได้ ถ้าผีปลวก มีบุพโพ	ยาประจำธาตุกระไสยปลวก เอาเขา กระปือเฒ่า ผลสะบ้าเฒ่า ปูนแห้งค่าง (ข้าง)เฒ่าเฒ่า สิ่งละส่วน พริกไทย 3 ส่วน ทำเป็นจุนบด(บดเป็นผง)ทำ แท่งไว้ ละลายน้ำปูนใสกินแก้กระไสย ปลวก
10. กระไสยลิ้น กระปือ	บังเกิดเพื่อโลหิตลิมติดอยู่ ชายดับเป็น(เป็น)ตัวแขง (แข็ง)ยาวออกมาจากชาย โครงข้างขวา มีสันถานดัง ลิ้นกระปือ	กระทำให้ครันตัว ให้ร้อนให้จับเป็น (เป็น)เวลา ให้จุกให้แน่นอกให้บริโรค อาหารมิได้ ให้ร้อนมิหลับอยู่เป็น (เป็น)นิจ ให้กายนั้นซุบผอมแห้งไป ครั้นแก้ตัวกระไสยแตกออก เป็น (เป็น)โลหิตแลน้ำเหลืองให้ซึมไปใน ไสใหญ่ ไส้น้อย ทำให้ไสพองท้อง ใหญ่	ยารุกระไสยลิ้นกระปือ เอาตรีภฏก เทียนดำ มหาหิง วานน้ำ กานพลู การะบูร สิ่งละส่วน ผลสลอดประ สระแล้ว 9 ส่วน ทำเป็นจุนเอา น้ำตาลหม้อ น้ำมะขามเปียก เป็น (เป็น)กระสายบดทำแท่งไว้ ถ้าธาตุ หนักกิน 2 ไพ ธาตุเบากิน 1 ไพ ลง ลิ้นเชิง
11. กระไสยเต่า	เกิดเพื่อดานเสมหะตั้งชาย โครงซ้าย ขวา ก็มีเท่าพอง เปด(เปิด) แล้วลามขึ้นมาจาก อยู่ยอดอก	กระทำให้จับทุกเวลาน้ำขึ้น ให้กาย ซุบผอมผิวเนื้อเหลืองดังหาขมิ้น ครั้น แก้เข้าให้โลหิตตกทวารหนัก เบา	ยาซื้อพรหมภักตร์ เอาผลจันทร์ ดอกจันทร์ สิ่งละส่วน การะบูร มหา หิง ยาดำ สิ่งละ 4 ส่วน ยางสลัดได 12 ส่วน พริกไทย 14 ส่วน ทำเป็นจุน เอาน้ำเปลือกมะรุมเป็น(เป็น) กระสาย บดทำแท่งไว้เท่าเม็ด (เมล็ด)พริกไทย กินเม็ด(เม็ด) 1 ลงที่ 1 ถ้าจะให้ลงมาก ให้ทะวี(ทวี/เพิ่ม) ยา กินตามกำลังธาตุหนัก เบา ชำระ กระไสยเต่าดกลั่น แลแก้สรรพกระ ไสยทั้ง 26 จำพวก
12. กระไสยตาม	บังเกิดขึ้นเป็นอุบาคะ	กระทำให้ร้อนครางอยู่ทั้งกลางวัน กลางคืน ถูกเย็น(เย็น)เข้ามิได้ ถ้า	ยาซื้อว่านารายณ์พังค้าย เอามะหาหิง 1 ลำพัน 2 เจตมูล 3 ผักชีล้อม 4 โกฎ

ชื่อโรค	สาเหตุ/ สมุฏฐานการเกิดโรค	อาการ	ตัวอย่างตำรับยา
		ถูกร้อนคอยสงบลงน้อยหนึ่ง แล้ว กลับปวดมาเล่ากระทำให้จุกเสียด แน่นนอก บริโภคอาหารมิได้	สอ 5 พริกไทย 6 มะตูมอ่อน 7 ผล ข้าพลุ 8 ชิงแห้ง 9 สมอ 10 เทียนดำ 11 แก่นบุนนาค 12 เปล้าน้อย 13 ราก หนึ่ 14 ทำเป็นจุน(บดเป็นผง)บด ละลายน้ำร้อนกินหนัก 1 สลึง แก้กะ ไสยดาน
13. กระไสยท้น	เกิดเพื่ออาหารที่บริโภค	เกิดเพื่ออาหารที่บริโภค เมื่อท้อง เปล่า(ท้องว่าง)อยู่นั้น ยังมีได้ บริโภคอาหารเข้าไปก็สงบ (เป็น)ปรกติคืออยู่ ครั้นบริโภค อาหารเข้าไปได้มากแล่นอภัยก็ดี จึง กระทำให้ท้นขึ้นมายอดอก บางที ให้อาเจียน อวก(อวก/อาเจียน) บางทีให้แน่นหน้าอกแลชายโครง ให้หายใจไม่ตลอดท้องดังประหนึ่ง จะสิ้นใจตาย แล้วกระทำให้แน่น ขึ้นมาแต่ท้องน้อย ชักเอากะเข้า (กระเพาะอาหาร)แขวนขึ้นไปไว้จะ บริโภคอาหารก็มีได้	เอาผลจันทน์ กระวาน ดีปลี พริกไทย ชิงแห้ง เจตมูล สะคั้น ผล สลอด เสมอภาคทำเป็นจุน(บดเป็น ผง)บดละลายน้ำผึ้งกินหนัก 1 สลึง แก้กะไสยท้น อันกระทำให้จุกเสียด ในอกนั้นหายทุกประการ แลท้องรุ่ง พุ่งมาน
14. กระไสยเสียด	เกิดเพื่อลมสะคริว(ตะคริว) ขึ้นมาแต่ แม่เท้า ขึ้นตามลำ เส้นสะคริว(ตะคริว)	กระทำให้ปวดขบสดทั้งตัว แล้ว ขึ้นเสียดเอาชายโครงทั้งสองร้อง ดังจะขาดใจ บางทีให้ขบไปทั่ว ทั้งตัว	แพทย์จะรักษาให้ปวดเสียดก่อนให้ คลายแล้ว จึงแต่งยาให้กินต่อไปดูจ ดังกล่าวไว้นี้ ยาแก้กะไสยเสียด เอา งาช้าง นอแรด เขี้ยวเสือ เขี้ยวจระเข้ เขี้ยวหมี เขี้ยวหมู เขาแพะ เขากูย เขา กวาง เขากะบือเผือก ยาทั้งนี้เผาให้ เป็น(เป็น)ด่าง รากข้าหลวง สะคั้น ใบ คนที่ลอบ ใบยางทราย ใบสะเดา เปล้า ทั้ง 2 ตบแต่ทั้ง 2 รากหมอน้อย โลห นง พิศนาค ขาดัน ไคร้เครือ ข้าพลุ พริกไทย ชิงแห้ง ขมิ้นน้อย โกฎทั้ง 5 เทียนทั้ง 5 ผลจันทน์ จันทน์ทั้ง 2 เอา เสมอภาคทำเป็นจุน(บดเป็นผง)บดทำ แท่งไว้ ละลายน้ำร้อนแทรกพิมเสนตึง กินแก้กะไสยเสียดขบทั้งตัว
15. กระไสยเพลิง	เกิดเพื่อเตโชธาตุ 3 ประการ คือ อลิตาชีวะบ้าวรรคิ สัน ตะปัตติ บริโหดศี ทั้ง 3 นี้ ให้เป็น(เป็น)เหตุ	กระทำให้จับแต่เวลา บ่ายให้จุก แดง ให้เจ็บอยู่ยอดอก มักเป็นผี มะเร็งทรวง ให้บวมหน้าให้บวมท้อง ให้บวมเท้า ให้ตัวเย็น(เย็น)แต่ร้อน	ถ้าจะแก้อาเมลด(เมลิ็ด)ในมะม่วง พรวน หอยกาบ หอยทราย หอยขม หอยแครง หอยสังข์ เมลด(เมลิ็ด)ใน มะระ ยาทั้งนี้เผาให้ไหม้ เอาเสมอ

ชื่อโรค	สาเหตุ/ สมุฏฐานการเกิดโรค	อาการ	ตัวอย่างตำรับยา
		ในดั่งเพลิงเผา ตั้งเหนือสะดือ 3 นิ้ว ให้จุกให้แตกในอกให้เสียดสีข้างจะ ไหวตัวก็มีได้ ดุจปัดฆาฏ ปวด ขบปน(เป็น)กำลัง บริโภคอาหาร เข้าไปให้พะอืดพะอมให้ท้องขึ้น แล มิได้เรอมิได้ผายลม ให้แน่นบริโภค อาหารมิได้ ให้โทษตกทุกเส้นขน	ภาค บดทำแท่งไว้ละลายสุรา กินแก้ กระไสยเพลิงหายวิเสศนัก
16. กระไสยน้ำ	เกิดเพื่อโลหิต น้ำเหลือง เสมหะ ทั้ง 3 นี้ เปน(เป็น) ประการใดประการหนึ่งก็ดี เปน(เป็น)ทั้ง 3 ประการนั้นก็ดี เรียกว่ากระไสยโลหิตให้เปน (เป็น)เหตุ	กระทำให้ปวดขบถึงยอดอกดังจะ ขาดใจ แล้วตั้งลำขึ้นไปดั่งผี มะเร็งทรวงแลฝีปลวก	ยาประจุกระไสยน้ำ เอาหญ้าไทร เถาว์ลยเปรียง ผลบวบขม ตำเอาน้ำ สิ่งละทะนาน เปลือกส้มโรง งวงตาล ผักโหมหนาม หอยขม หอยแครง หอยจุบแจง ยาทั้งนี้เผาให้ไหม้ เอา สิ่งละ 2 สลึง ผลมะตาด ผลมะกล่ำ ขาว ผลมะกล่ำดำ ผลจิงจ้อย รากตองแตก หางไหลแดง แก่นแสม ทะเล เปล้าน้อย ยางสลัดได ยา ดาตุ่ม สิ่งละ 2 สลึง ยาตำ 2 สลึง 1 บาท ทำเปนจุณ(บดเป็นผง)บด ละลายน้ำผึ้งรวงกิน ถ้าธาตุหนักกิน 2 ไพ ถ้าธาตุเบากิน 1 ไพ ประจุกระ ไสยน้ำ ลงจนเสมหะตื้นัก ให้กินวัน 1 เว้นไป 10 วัน จึงกินอีกวัน 1 กินให้ ได้ 3 ครั้ง
17. กระไสยเชือก	อันบังเกิดขึ้นเปน(เป็น) อุบัติกะ	ให้จุกเสียดให้ซัดอุจาระปัสสาวะ (อุจจาระปัสสาวะ)และให้ปัสสาวะนั้น ดำปนมัน แล้วกระทำให้บริโภค อาหารมิได้ให้อิ่มไป ให้จับเปน(เป็น) เวลา บางทีให้ร้อนบางทีให้หนาว ต่อหน้าจึงคลายลงน้อยหนึ่ง ถ้ามิได้ นวดให้ตั้งแต่จะยอตัวลงก็มีได้ ดุจ บุคคลเอาเหล็ก(เหล็ก)มาเสียบไว้	เอาแก่นปฐู แก่นมะหาด แก่นมูลเหล็ก (แก่นขี้เหล็ก) แก่นแสมทั้ง 2 แก่นสน เทพทราโร ขำตัน เชือกเถาหนัง พระยา มือเหล็ก ผลจันทน์ ดอกจันทน์ กระวาน กานพลู เทียนทั้ง 5 การะบูร ตรีกะฎฐ สิ่งละส่วน กระตุกงูเหลือม เผา กระตุกแพะเผา กระตุกเสื่อเผา สิ่งละ 2 ส่วน รากข้าวพลุ สะดำน เจต มูล สิ่งละ 4 ส่วน ต้มตามวิธีให้กินแก้ กระไสยเชือก
18. กระไสยลม	เกิดเพื่อยังการะवादประมาณ กันเข้าตั้งเหนือสะดือเท่าผล มะเดื่อ	กระทำให้จุกเสียดให้แน่นอกเปน (เป็น)กำลัง แล้วกระทำให้หายใจขัด แลหายใจสั้น(สั้น) ให้บริโภค อาหารมิได้ ให้เสียวแปลบแปลบไป ทุกเส้นขน ดังบุคคลเอาเข็ม(เข็ม)มา	จะแก้เอาใบผักเป็ดกำมือ 1 กะ เทียมจุก 1 พริกไทยทะนาน 1 ผล สะบ้าเผา 3 ผล การะบูร 1 ตำลึง ชิงสด 1 ชั่ง น้ำผึ้ง 3 ทะนาน ทำเปนจุณ(บดเป็นผง)ปฐูลงกวน

ชื่อโรค	สาเหตุ/ สมุฏฐานการเกิดโรค	อาการ	ตัวอย่างตำรับยา
		แทงลงทั่วทั้งกาย	แตงกว(พอ)ปั่นได้ ซึ่งให้กินหนัก 1 สลึง แก้กะโหลยลมประมวน แล กระโหลยทั้ง 26 จำพวก

โดยสามารถจัดจำแนกอาการ สาเหตุ/สมุฏฐานการเกิดโรค อาการ และการรักษาในคัมภีร์กระษัย ที่ปรากฏในตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5 เล่ม 1 จำนวน 4 อาการ ดังต่อไปนี้

ชื่อโรค	สาเหตุ/ สมุฏฐานการเกิดโรค	อาการ	ตำรับยา
1. เตโชกระโหลย	บังเกิดเพื่อเตโชธาตุ	เดินมิได้ตลอดชุด จึงให้บริด แปรปรวนไปต่างๆ บางที่ตั้งใน นาก็แลในอกกระทำให้น้ำนอก บริโคอาหารมิได้ บางที่ให้จุกขึ้น ดังจะขาดใจตาย แล้วให้ร้อนดัง เพลิงเผา บางที่ให้เสโทแตกทุก เส้นขน กระทำให้จุกขึ้นนั้นแดง ให้ เจ็บ(เจ็บ)รุ่มๆ อยู่ที่ยอดดอก ให้จับ แต่เวลาบ่าย แล้วให้บวมหน้า ท้อง เท้า ถ้าแลบวม 3 สถาน	ยาแก้เตโชกระโหลย เอาโกฐทั้ง 5 เทียนทั้ง 5 ผักแพวแดง มหาหิง วานน้ำ ชะเอมเทศ เพราะหอม ลิง ละส่วน อบเชย พริกหอม ลิงละ 2 ส่วน แก่นแสมทะเล ดองดั่ง ยาค่า ลิงละ 3 ส่วน เบญจกูล ลิงละ 4 ส่วน ทำเป็นจุน(บดเป็นผง) บด ละลายน้ำร้อนให้กินหนัก 1 สลึง แก้เตโชกระโหลย
2. วาโยกระโหลย	อันบังเกิดขึ้นเพื่อวาโยธาตุ	กระทำให้จุกขึ้นมาแล้วกัดขบตอด เอาทรวงอก ให้ร้อนในอก ให้ตัว เย็น(เย็น) แล้วให้ปวดขบเป็นกำลัง ถ้าจะบริโคอาหารสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ ดี	จะแก้เอาผลจันทร์ ดอกจันทร์ กระวาน กานพลู เทียนดำ ผักแพว แดง เจตมูลเพลิง ดีปลี ชิงแห้ง กะ เทียม บุกรอ กลอย อุดพิศ กะดาศ ทั้ง 2 ลิงละส่วน การะบูร 2 ส่วน พริกไทย 2 ส่วน ทำเป็นจุนบด ละลายน้ำส้ม(ส้ม)ก็ได้ น้ำขิง ก็ได้ น้ำร้อนก็ได้ ให้กินหนัก 1 สลึง แก้วาโยกระโหลย
3. อาโปกระโหลย	อันบังเกิดเพื่ออาโปธาตุ บัตลักษณะบังเกิดนั้นมี 3 ประการ ประการหนึ่งเพื่อ โลหิต ประการหนึ่งเกิดเพื่อ น้ำเหลือง ประการหนึ่งเกิด เพื่อเสมหะ	แลกำเนิดซึ่งกล่าวมานี้จะเป็นแต่ ประการใดประการหนึ่งก็ดี แลเป็นทั้ง 3 ประการก็ดี ทาน เรียกว่ากระโหลยโลหิต ถ้าสตรีเกิด ได้ละดี 3 นิ้ว ถ้าบุรุษตั้งเหนือ ละดี 3 นิ้ว ดุจจะกันกับสตรี ลักษณะกระโหลยโรคนี้เป็นอย่างเดียว ถ้าแลกระโหลยจำพวกนี้บังเกิดขึ้น แก่บุคคลผู้ใดแล้ว กระทำให้ปวด ขบถึงยอดอก ให้เจ็บ(เจ็บ)ปวดดัง	เอาผลจันทร์ กานพลู ตรีภฏู ลิง ละส่วน แก่นแสมทะเล 2 ส่วน ทำเป็นจุน(บดเป็นผง)บดละลาย น้ำกระสายอันควรแก้โรคให้กิน แก้ว อาโปกระโหลย ซึ่งกระทำให้ปวด ขบให้ยอกอก

ชื่อโรค	สาเหตุ/ สมุฏฐานการเกิดโรค	อาการ	ตำรับยา
		จะขาดใจตาย บางที่ต้งลามขึ้นไป ดับแลหัวใจ ดุจผีเมแรงแลผีปลวก	
4. ปฏิกิริยาไสย	อันบังเกิดเพื่อปฏิกิริยาตวิบัติ	จะบังเกิดนั้นต้งเปน(เป็น)ก้อนขึ้น ตามหัวเห่นาทั้งซ้าย ขวา ก็ดี แล้ว เลื่อนลงมาอ้นทะ กำเริบฟกขึ้น ต้งเข้ามิได้ จะกระทบแต่ผ่านึ่งก็ มิได้ ให้เจ็บ(เจ็บ)เสียวตลอดถึง หัวใจ ให้เสียดตามราวข้างแล ทรวงอก ให้ปวดขบในอกเปน กำล้ง แลให้เจ็บไปทั่วสรรพางค์ กาย ให้เมื่อยขบขัดหัวเห่นาแลหน้า ตะโกก ให้ถ่วงต้งลงไปทวารเบา แลให้ท้งขึ้นเปนกำล้ง บริโภค อาหารมิได้ไม่มีรส บางที่ให้จับ สับตร้อนสะท้านหนาว มักให้ หยาก(หยาก)เปรี้ยว หยาก(หยาก) หวาน	เอาโกฏสอ โกฏเขมา โกฏกักรตรา เทียนดำ เทียนขาว เทียนตาดักกะ แตน(ตักแตน) เทียนแดง มะหาหิง ยาดำ สหัตคุณเทศ กานพลู ดีปลี การะบูร สิ่งละส่วน เจตมูลเพลิง 5 ส่วน รากตองแตก 6 ส่วน ราก จิงจ้อ 8 ส่วน พริกไทย 10 ส่วน ทำเปนจุน(บดเป็นผง)บดละลาย น้ำมะกรูด น้ำมะนาว ก็ได้ น้ำ ส้มซ่า(ส้มซ่า) น้ำผึ้ง ก็ได้ ให้กิน หนัก 1 สลึง แก่ปฏิกิริยาไสย ซึ่ง กระทำให้เสียดราวข้างแลทรวงอก

นอกจากนั้นการบันทึกองค์ความรู้เกี่ยวกับโรคหรืออาการในตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง
รัชกาลที่ 5 เล่ม 1 ทั้งในส่วนของการเรียกชื่อโรค ตำแหน่งการเกิดโรค สมุฏฐานหรือสาเหตุการเกิดโรค
อาการของโรค และวิธีการรักษา ได้ถูกบันทึกไว้ตามความเชี่ยวชาญของหมอแต่ละท่านที่ได้บันทึก
แตกต่างกันออกไป ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

1) เชิงอุปมาอุปไมย เป็นการที่หมอได้พรรณนาถึงอาการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้น ดังในตำราได้
กล่าวไว้ว่า “...ให้อาเจียนลมเปล่า แลให้ล้นอยู่ในอุทรต้งจ้อจ้อ แลให้ต้งไปทั้งกาย ดุจบุกคลเอาเชือก
มารัดไว้ ให้ผู้นั้นร้องครางอยู่ทั้งกลางวัน คืน มิได้ขาด ต้งจะกลัดใจตาย...” จากการบันทึกข้างต้นเป็น
อาการของโรคกระไสยรอก สังเกตได้ว่าเป็นการสร้างสรรค์ถ้อยคำจากการฟัง สังเกตและจินตนาการ
ของหมอ เพื่อให้เห็นภาพและความรู้สึกของอาการเจ็บปวดของผู้ป่วยได้

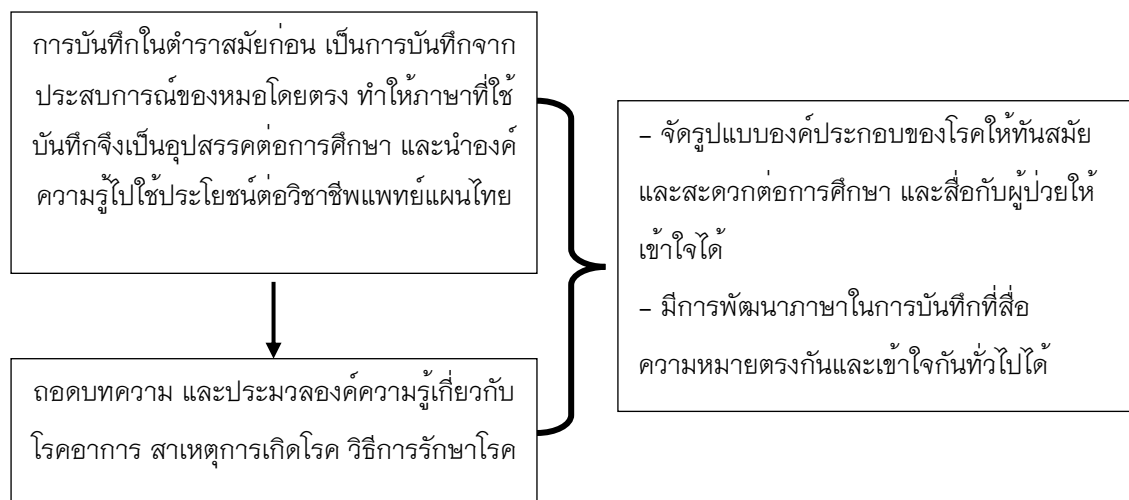
2) การเปรียบเทียบกับธรรมชาติ เช่น

2.1) การเปรียบเทียบกับพืช ได้กล่าวไว้ว่า “...กระทำโทษเอาหางนั้นขนลงไปแทงเอา
หัวหนาว แลทวารหนัก ทวารเบา แลให้ขัดอุจจาระ ขัดปะสวะ ให้ปะสวะเหลืองดังขมิ้น บางที่แดงต้ง
น้ำฝางต้ม น้ำดอกคำ แลตัวกระไสยนั้นพ่นขึ้นไปตามลำไส้...” จากการบันทึกข้างต้นเป็นอาการของโรค

ตารางแสดงส่วนประกอบของตำรับยา วิธีการปรุงยา วิธีการใช้ยา และสรรพคุณของตำรับยา

ลำดับ	การศึกษาโรคหรืออาการและวิธีการรักษาในคัมภีร์กระษัยที่ปรากฏในตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5 เล่ม 1	การศึกษาเปรียบเทียบตำรับยาในตำรายาวัตใหม่ พรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลกกับตำรับยาในตำรา แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ฉบับหลวง
1.	ส่วนประกอบของตำรับยา “...กระเทียม ผลจันทน์ ดอกจันทน์ กระวาน กานพลู ดีปลี เมล็ดในกะเบา บุกรอ กะตาดแดง อุตพิศ เจตมูล พริกเทศ พริกไทย...”	ส่วนประกอบของตำรับยา ผลจันทน์ กระเทียม ดอกจันทน์ กระวาน กานพลู ดีปลี ลูกใน สวาด ลูกในสะบ้า บุกรอ อุตพิศ กระตาด รากเจตมูลเพลิง พริกเทศ พริกไทย
2.	วิธีการปรุงยา “...ทำเปนจุนบดละลายน้ำร้อนก็ได้ น้ำผึ้งก็ได้...”	วิธีการปรุงยา นำตัวยาทั้งหมดตำเป็นผงละลายด้วยน้ำผึ้ง
3.	วิธีการใช้ยา “...กินหนัก 1 สลึง...”	วิธีการใช้ยา รับประทานครั้งละ 1 สลึง
4.	สรรพคุณ “...แก้กระษัยทันทให้จุกเสียดในอก แลให้เสียดแทง ทั้งตัวก็ดี แลให้สะท้านหนาวตัวเย็นดังเมล็ดเหน็กดี...”	สรรพคุณ แก้กระษัยทันท จุกเสียดในอก สะท้านหนาวเย็น

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

สรุป

จากการศึกษาวิจัยโรคหรืออาการในคัมภีร์กระษัยที่ปรากฏในตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5 เล่ม 1 มีเนื้อหาจำนวนทั้งหมด 46 หน้า เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพจากตำราที่ถูกบันทึกไว้ในสมัยก่อน ได้ทำการศึกษารายละเอียด ถอดบทความ และประมวลโรคหรืออาการในตำรา ซึ่งตำราดังกล่าวได้จัดเป็นตำราการแพทย์ที่บันทึกเกี่ยวกับโรคของลมชนิดหนึ่งที่เกิดจากธาตุทั้ง 4 ในร่างกาย ทำให้มีอาการเจ็บป่วยที่แสดงอาการต่างๆ ออกมาทางร่างกาย เช่น เจ็บปวดในช่องท้องหรืออวัยวะ

ภายใน (ตับ ม้าม) มีอาการเสียดแน่น บางครั้งมีอาการอาเจียน ลงท้องหรือท้องเสีย เป็นต้น และ กระจายบางจำพวกยังทำให้ระบบทางเดินอาหารและระบบขับถ่ายผิดปกติไป จากการถอดบทความ ประมวลคัมภีร์กระจาย พบว่ามีอาการเจ็บป่วยอยู่ทั้งหมด 18 โรค ได้แก่ กระจายล้น กระจายราก กระจาย เหล็ก กระจายปฐ กระจายจุก กระจายปลาไหล กระจายปลาหมอค กระจายปลาตุก กระจายปลวก กระจายลิ้น กระปือ กระจายเต่า กระจายตาน กระจายทัน กระจายเสียด กระจายเพลิง กระจายน้ำ กระจายเชือก และ กระจายลม ยังพบอาการเจ็บป่วยอีก 4 อาการ ได้แก่ เตโชกระไสย วาโยกระไสย อาโปกระไสย และปถวิ กระไสย นอกจากนี้ยังพบวิธีการรักษาด้วยตำรับยารักษาโรคมีจำนวนทั้งหมด 79 ตำรับ โดยมี ส่วนประกอบของสมุนไพรในตำรับยามีจำนวนทั้งหมด 351 ชนิด สามารถแบ่งเป็นพืชวัตถุจำนวน 240 ชนิด สมุนไพรที่พบมากที่สุดคือ พริกไทย 51 ตำรับ รองลงมาเป็นดีปลี 47 ตำรับ และขิง 31 ตำรับ มีการใช้สัตว์วัตถุเป็นองค์ประกอบของตำรับยาจำนวน 49 ชนิด ที่พบมากที่สุดคือน้ำผึ้ง 17 ตำรับ รองลงมาเป็นหอยกาบ 8 ตำรับ และหอยขม 8 ตำรับ มีการใช้ธาตุวัตถุเป็นองค์ประกอบของตำรับยา จำนวน 11 ชนิด ที่พบมากที่สุดคือ การบูร 20 ตำรับ รองลงมาเป็นรงทอง 5 ตำรับ และสารส้ม 3 ตำรับ ซึ่งตำรับยาที่ใช้รักษาโรคแต่ละโรคแต่ละอาการมีประมาณ 2-3 ตำรับต่อโรค บางโรคก็มีตำรับยา มากกว่านี้ เช่น ยาแก้กระจาย ยาตัดรากกระจาย ยาประจุกระจาย และกระจายบางจำพวกมียารักษาที่ปรุง เป็นอาหาร เรียกว่า แกงยา เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากการศึกษาวิจัยพบว่าตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวง รัชกาลที่ 5 เล่ม 1 ได้รวบรวมและบันทึก ตำรับยาสำหรับปรุงถวายพระมหากษัตริย์ จัดเป็นตำราแพทย์ของไทยที่ได้บันทึกความรู้อันมี คุณประโยชน์แก่แผ่นดินและใช้ในการศึกษาสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ได้นำมาเป็นตำรากวางที่จัดการ เรียนการสอนของนักศึกษาแพทย์แผนไทย และสภาวิชาชีพยังจัดให้เป็นตำรากวางในการจัดสอบขึ้น ทะเบียนวิชาชีพแพทย์แผนไทยอีกด้วย จะเห็นได้ว่าตำราดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อวิชาชีพแพทย์ แผนไทย

ดังนั้นผู้วิจัยเสนอแนะให้หน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ควรมีแนวทาง และนโยบายที่สนับสนุนการอนุรักษ์ ส่งเสริม และพัฒนาองค์ความรู้ที่ล้ำค่าไว้กับสังคมไทยที่เป็น คุณประโยชน์ต่อวิชาชีพแพทย์แผนไทยไว้ พร้อมทั้งเผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้มีการพัฒนาออกสู่สังคม ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบ องค์ความรู้การแพทย์แผนไทยที่สำคัญ คือ ชื่อโรค ชื่ออาการ อาการ การเจ็บป่วย สมุนไพรหรือสาเหตุการเจ็บป่วย และวิธีการรักษาโรคด้วยกรรมวิธีของการแพทย์แผนไทยที่ปรากฏในคัมภีร์กระษัย ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับวิชาชีพการแพทย์แผนไทยได้ โดยควรให้ความสำคัญกับองค์ประกอบต่างๆของโรคและอาการ และสามารถสื่อสารกับผู้ป่วยให้เข้าใจเกี่ยวกับการรักษาโรคได้อย่างถูกต้อง สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาคัดกรองโรคที่ยังพบอาการเจ็บป่วยในปัจจุบัน และพัฒนาแนวทางการรักษาโรคและอาการให้ตำรับยามีส่วนประกอบที่ลดน้อยลง เพื่อสะดวกต่อการรักษาโรคและยังเป็นอีกหนึ่งทางเลือกในการรักษาอาการเจ็บป่วยให้กับประชาชนได้

References

- Bureau of The Art of Healing, Department of Health Service Support, Ministry of Public Health. (2006). *Textbook of general Ancient Pharmaceutical Branch Book 1*. Thaiphum.
- Bureau of The Art of Healing, Department of Health Service Support, Ministry of Public Health. (2006). *Textbook of general Ancient Medicine Branch Book 1*. Thaiphum.
- Bureau of The Art of Healing, Department of Health Service Support, Ministry of Public Health. (2006). *Textbook of general Ancient Medicine Branch Book 2*. Thaiphum.
- Choochaicharean, Y. (2004). *Unit 1 Applied Scientific Concepts in Thai Traditional Medicine*. In Science in Thai Traditional Medicine Handout. Sukhothai Thammathirat Open University.
- Fine Arts Department. (1999). *Textbook of Medicine, Royal Issue of Rama V, Volume 1*. Amarin.
- Phraya Phisanu Prasatwet, (2396–2457). (n.d.). *Phaetsatsongkhroh 1*. Supakarnchamroon.
- Phumthapthim, T. (2002). Sanskrit Words in Thai Medical Treatises. *Damrong Journal of The Faculty of Archaeology Silpakorn University*, 1(2), 161–175.
- Pornsiripong, S., Usuparat, P. (1994). *Recording and transferring knowledge of Thai traditional medicine*. The Institute of Thai Traditional Medicine, Department of Medicine, Ministry of Public Health.
- Sangngern, P. (2021). A Comparative Study of Drug Remedies in the Pharmacopoeia of Wat Mai Phromphiram, Phitsanulok Province and Those in the Official Traditional Thai Medicinal Scripture. *The Journal of the Thai Khadi Research Institute*, 18(2), 169–218.
- Subcharoen, P. (1995). *The History and Development of Thai Traditional Medicine*. The Institute of Thai Traditional Medicine, Department of Medicine, Ministry of Public Health.

Suksomsong, S. (2019). *The Complication of Diseases or Symptoms in Thai Traditional Medicine Textbook*[Master's Thesis, Chiang Rai Rajabhat University].

The Medical Council of Thailand. (2015). *Declaration of Patient's Rights and Duty*.

<https://www.tmc.or.th/privilege.php>.